

практикою, підбір здійснюють з найрейтинговіших університетських чи академічних ВНЗ.

4. Галузева наука має бути об'єднана в цілісний науковий комплекс, здатний продукувати прогностні гуманітарні норми (стандарти) щодо вирішення проблем національної культури України в усіх її предметних галузях знань.

5. Увести до переліку спеціальностей галузей знань 0201 Культура та 0202 Мистецтво такі нові напрями: термінознавство, термінологічна культура (за видами діяльності) та гуманітарна стандартизація, нотифікація (за видами діяльності).

Список літератури

1. Закон України «Про стандартизацію» від 20.06.2001 р.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 17. 01. 2002 р.
3. Проект Закону України «Про вищу освіту» від 30.11.2012 р.
4. ДСТУ 3966-2000 «Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять».
5. Моргунок В. Про невмотивованість українського терміна «поняття» на позначку одиниці думки // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології». — 2012. — № 733. — С. 29-33
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009 — 1736 с.
7. Пшенична Л. Е., Шевченко В.І., Шишкіна Н.Б. Термінологічна культура фахівця – освітньо-навчальний проєкт / Л. Е. Пшенична // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології» — 2012. — № 733. — С. 34–41.
8. Дуцяк І. Аналіз законодавчо закріпленої термінології з музейної справи та охорони культурної спадщини / І. Дуцяк // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології». — 2012. — № 733. — С. 183–187.
9. Словник-довідник термінології музейництва / Микульчик Р. та ін. — Львів : Вид. Львівської політехніки, 2012. — 128 с

УДК 130.2:141.319.8

В. С. МІРОШНИЧЕНКО
V. S. MIROSHNICHENKO

КУЛЬТУРОЛОГІЯ ВСЕЄДНОСТІ ТА СИНЕРГІЙНА АНТРОПОЛОГІЯ: АЛЬТЕРНАТИВИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОСТІ

CULTUROLOGY OF ALLUNITY AND SINERGETIC ANTHROPOLOGY AS AN ALTERNATIVE OF INTERDISCIPLINARITY

Досліджуються деякі альтернативні підходи до інтерпретації сучасного гуманітарного простору. Увага зосереджується на культурології всеєдності та синергійній антропології

Ключові слова: *культурологія всеєдності, перше наближення, розімкнутість, синергійна антропологія, міждисциплінарність, трансдисциплінарність.*

Исследуются некоторые альтернативные подходы к интерпретации современного гуманитарного пространства. Внимание сосредотачивается на культурологии всеединства и синергической антропологии.

Ключевые слова: *культурология всеединства, первое приближение, размыкание, синергическая антропология, междисциплинарность, трансдисциплинарность.*

Investigate of the alternative approaches to the interpretation of contemporary humanitarian space. Attention focuses on the concept of culturology allunity and synergetic anthropology.

Key words: *culturology of allunity, synergetic anthropology, the first approximation, interdisciplinarity, transdisciplinarity, unlocking.*

Міждисциплінарність стала однією із найприкметніших рис (а, за словами Г. У. Гумбрехта, принципом) сучасних гуманітарних досліджень. Тобто посилання на міждисциплінарність автоматично долучає те чи інше дослідження до кола «актуальних» проблем. І це, нібито, не повинно викликати жодних зауваг. Проте виникають інтелектуальні бар'єри. Наприклад, аналіз певного явища під багатьма кутами зору надає перспективи і, водночас, позбавляє їх, адже конотації (за допомогою дослідника) починають породжувати одна одну, не помічаючи, що від початку явище є позаконотативним. Інша ситуація, коли міждисциплінарність «не ставить собі за мету заздалегідь гарантувати можливість розуміння» [1]. В такому разі її використання (як принципу) стає цілком прийнятним. Утім ще однією стороною міждисциплінарності є виникнення дисциплін, що мають межевий статус. Однією із таких дисциплін прийнято вважати культурологію.

Питання про концептуалізацію культурології виникло давно і, почасти, відповіді на нього можна спробувати знайти в підручниках, монографіях і статтях з означеної проблематики. Переважна більшість праць з культурології фрагментарні і їх фрагментарність полягає в тому, що кожен автор вибудовує свою власну, єдино правильну концепцію культурології, практично не звертаючи уваги на колег. Усе це призводить до накопичення майже нікому не потрібного та ні на що не впливаючого матеріалу. А концептуалізація культурології так і залишається абстрактною ідеєю. Але це не означає, що в гуманітаристиці немає напрямів, які за умови глибокого переосмислення зможуть допомогти вибудувати адекватну культурологічну систему. До таких напрямів належать синергійна антропологія та філософія неовсеєдності, що спрямовані не на міждисциплінарність, а на трансдисциплінарність, тому вони є альтернативами. У зв'язку з цим актуальність дослідження постає в осмисленні і вибудовуванні альтернативних

підходів до культурології (гуманітарного знання), визначенні її методології і понятійного апарату. Мета статті — проаналізувати базові ідеї синергійної антропології та філософії неовсеєдності (його гуманітарного відгалуження культурології всеєдності). До завдань дослідження належать: розгляд центральних понять і топік синергійної антропології; опис методологічних принципів культурології всеєдності. Дослідження проблеми трансдисциплінарності як такої не входить до цих завдань¹.

Розпочнемо з попередніх зауважень, які в основному стосуватимуться того, що вважається за потрібне називати культурологією всеєдності. Це зумовлено тим, що проблематика синергійної антропології добре артикульована в працях С. С. Хоружого та ін. Зауважимо, що поняття перехідність, винесене в заголовок статті, вказує на попередній характер самого дослідження, що стане зрозумілим у процесі подальшого викладу матеріалу.

Концептуалізація культурології всеєдності виникла у зв'язку з появою в гуманітарному (і не лише) дискурсі проекту філософії неовсеєдності, автором якої є В. І. Мойсеев. Неовсеєдність, як свідчить назва, в своїй початковій точці виходить із філософії всеєдності, яку пов'язують з іменами — В. С. Соловйова, С. Л. Франка, Л. П. Карсавіна та ін. Одним з основних завдань, що ставить перед собою проект неовсеєдності, є побудова нового синтезу або інтегральної моделі філософії, ширше — інтегральної моделі знання. За зауваженням В. Мойсеева, «філософія неовсеєдності — це спроба відродження і розвитку традицій світової філософії всеєдності» і «проект математизації різного роду традицій інтегральної філософії» [4, с. 3]. Спочатку наголошується на логіко-математичній стороні цього проекту. Утім логіко-математична частина не була домінуючою в працях класиків всеєдності, точніше сказати, саме математична частина і пов'язана з нею математична логіка не мали, наприклад, для В. Соловйова першочергової важливості. Що зовсім не применшує значення логіко-математичного апарату для неовсеєдності, а навпаки, вносить у нього нові інтенції і нові горизонти дослідження. Ця ж обставина стає причиною маніфестування і актуалізації іншої сторони неовсеєдності, а зокрема культурології всеєдності, для якої важливою стає гуманітарна компонента². Культурологія всеєдності не

¹ Детально про трансдисциплінарність див. Киященко Л. П. *Философия трансдисциплинарности* / Л. П. Киященко, В. И. Моисеев. — М. : ИФРАН, 2009. — 205 с.

² Докладніше: Мирошниченко В. С. *Перспективы развития концептуальных основ философии всеединства: культурологическое измерение* / В. С. Мирошниченко // *От всеединства к неовсеединству. Размышления о...* : Философский альманах. — Озерск : Изд-во ОТИ НИЯУ МИФИ, 2011. — Вып. 12. — С. 35–44.

є випадковою подією, адже необхідність аналізу культури епохи *post*, культури актуальної, використовуючи платформу класичної всеєдності, є нормою. Увага зосереджується не стільки на історичному аналізі культурологічної проблематики в працях В. Соловйова чи С. Франка, а на розмірковуванні про культуру кінця ХХ поч. ХХІ ст. Філософія всеєдності стає методологічною основою неовсеєдності (і культурології всеєдності).

Природним є ще одне запитання: наскільки коректним є поєднання в одному понятті двох, що належать до різних епох і виникли за різних обставин? Вважається, що подібна ситуація цілком допустима, оскільки культурологія вбачається як певне інтегральне знання про культуру, про основні закономірності її розвитку, про її сенс. У всеєдності культура посідає своє місце, як у чистому вигляді так і у зв'язці із соціальною проблематикою, онтологією, гносеологією, антропологією. Іншими словами, відбувається природне зближення культурології та всеєдності, що надає культурології онтологічної бази, поєднує методології і надає імпульсу для розвитку нового погляду на культуру, естетику, антропологію тощо. Культурологія всеєдності заповнює сформовану лакуну в межах неовсеєдності, і переосмислює його базові концепти (всеєдність, сутність (рос. *существо*), антиномія, теофанія) в одному культурвсеєдиному напрямку. Культурологія всеєдності — це і заповнення/переосмислення/розвиток всеєдності, і позиціонування культурології як теорії і практики ХХІ ст.

Інструментарій культурології всеєдності не зовсім вироблений, адже її концептуалізація триває (чого не можна сказати про синергійну антропологію, концептуалізація якої почалася в 70-і р. ХХ ст., а інституціоналізація (створення Інституту синергійної антропології) відбулася у 2005 р.). До методологічних принципів культурології всеєдності, на цьому етапі її розвитку, належать: перше наближення, заперечення себе. Про заперечення себе вже йшлося¹. Зазначимо, що важлива роль у принципі заперечення себе відводиться питанню ідентифікації, означення себе, свого статусу чи соціальної ролі. Самоідентифікація заперечує ідентифікацію. Як тільки особистість означає себе особистістю (богословом, філософом), вона перестає нею бути. Визначення стискає особистість. Більше немає почуття легкості, невимушеності. Весь час відчувається страх видатися не тим, ким тебе визначають і уявляють. Парадокс цього зводиться до того, чи є ми насправді тими, ким себе (або ж нас) означаємо, або ж це порожній звук,

¹ Мирошниченко В. С. «Отрицание себя» как гносеологический элемент культурологии всеединства: к проблеме понимания «Логики Открытого Синтеза» В. И. Моисеева / В. С. Мирошниченко // Культурна спадщина Слобожанщини. Культура, мистецтво, філософія, охорона пам'яток. Збірник науково-популярних статей. — Х. : Курсор, 2011. — Випуск 24. — С. 82–84.

симулякр? Заперечення себе маніфестується, головним чином, через апофатику — розуміння того, ким ми не є, приводить нас до утвердження того, ким ми є. Цей шлях перманентний, означування себе ніколи не закінчується змістовно, за сенсом. Заперечення себе не призводить до усунення особистості. Особистість є особистістю, перебуваючи/будучи в запереченні. Це її шлях заперечення. Заперечення себе (свого статусу, соціальної ролі) зближує мене з Іншим. Але тільки в тому разі, коли і він відмовився від себе. Заперечення — це основний шлях розуміння особистістю себе й Іншого, який зберігає їх свободу і своєрідність. Зупинимось детальніше на принципі першого наближення.

Перше наближення — це інтуїція, здатність бачення предмета/явища в усьому його різноманітті, для чого необхідні налаштованість і рішучість. Перше наближення слід відрізнити від напередрозуміння (рос. предпонимание) і концепції герменевтичного кола. Згідно з Е. Тісельтоном, британським фахівцем у галузі герменевтики, сенс напередрозуміння (нім. *vorverständnis*) зводиться до того, що «воно пропонує лише початковий, перехідний етап до подальшого, точнішого розуміння. З самого початку воно передбачає можливість унесення виправлень та змін. Ідеться про формулювання вихідного припущення з метою дати поштовх процесу, спрямованого на глибше проникнення в суть питання» [5, с. 19]. Перед нами розумовий ланцюжок, в якому всі елементи взаємопов'язані і складають єдине ціле — герменевтичне коло. У свою чергу перше наближення не припускає (не стверджує їх наявність як щось обов'язкове) подальші кроки. У цьому то й полягає сенс першого наближення, що мислимий таким чином предмет може мати не достатньо чіткі обриси, сфокусована увага — розмита і це не недолік, а інтуїція, яка не виносить за дужки суперечливі контексти, але зберігає їх. Перше наближення — відкрите і початкове. Фокусування думки, нехай і не виразне, вже дає основу для умовиводів. Буквально «наближення» знімає дистанцію між мною і предметом/Іншим. Я можу нічого не знати про предмет, але наблизивши його, мені стають очевидні його контури, його поверхня і через них я можу проникнути в тіло, в сенс (навіть якщо мені і не вдасться в ньому затриматися). Перше наближення цілком реально вважати пролегоменами до антиномістичного монодуалізму і металогіки С. Франка. Також перше наближення має власні паралелі з феноменологією. Зокрема з ейдетичною інтуїцією, згідно з якою для того, щоб порівнювати численні факти, необхідно мати уявлення про їх суть — те, завдяки чому вони подібні.

Перше наближення як принцип застосовується під час реконструювання, наприклад, естетичної позиції М. Уельбека. Стосовно філософії вседності його використовує і сам М. Уельбек (приховано) у своїх працях. І це стає ключовим для розуміння того, що

в разі першого наближення дотримується час і простір. У тому сенсі, що в подальшому можливе нове перше наближення в нових умовах.

У широкому розумінні перше наближення працює при аналізі здійсненному В. Каплуном у праці «Від Ніцше до Ніцше: про одне перетинання двох філософських біографій (Семен Франк і Мішель Фуко)» [3]. Головна ідея зводиться до того, що хоча С. Франк не був і не міг бути ознайомленим із творчістю М. Фуко, а М. Фуко не вивчав праці С. Франка, — їх творчий перетин спостерігається за посередництва Л. Вінсвангера, близького знайомого С. Франка і М. Фуко. Останній не належить до традиції вседності. Подібне положення дає передумови до твердження, що ідейна (також перетинання філософських біографій) близькість М. Уельбека (як приклад принципу першого наближення) і російської релігійної філософії/філософії вседності є цілком реальною. Інше питання, що вона імпліцитна і самотутня, що надає їй особливого значення/якості — розкриває естетичну/постсекулярну грань вседності. І в контексті вседності/неовседності ці обставини не абсурдні, але знаменують собою концепт пошуку й опису. Важливо підкреслити, що в цьому разі здійснюється спроба побудови дискурсу. Дискурсу, який не має прямого/явного об'єднавчого чинника, проте, він сходиться при першому наближенні. Інакше кажучи, російська філософія вседності, як проект, перестав існувати в середині ХХ ст., але на рівні ідей він продовжує функціонувати — експліцитно й імпліцитно, розвиваючись у різних галузях буття, проявляючись, здавалося б, у мислителів, які до нього не мають жодного стосунку.

Проаналізуємо ключові моменти синергійної антропології. Говорячи про синергійну антропологію необхідно відзначити, що цей напрям являє собою неklasичний підхід до феномену людини [6]. Розробляти новий підхід почали в 70-ті р. ХХ ст. С. С. Хоружий, А. В. Ахутін, В. В. Бібіхін. Саме С. Хоружому належить більшість теоретичних праць із синергійної антропології. Некласична природа синергійної антропології виявляється у відмові від центральних положень європейської думки щодо людини, так званої тріади: сутність — субстанція — суб'єкт або відмова від есенціального філософствування. У свою чергу відмова від класичної тріади зумовлює необхідність вироблення нових концептів і методології, що означає перегляд антропології як такої. Тобто основою синергійної антропології є досвід і практики людини, на відміну від класичної антропології, котра ставить на перше місце: поняття, постулати й емпіризм. Одночасно синергійна антропологія не відкидає вихідні поняття/постулати, але вказує на їх обмеженість. Стосовно емпіризму, то він виключається як такий. Вихідним «епістемологічно прозорим» досвідом (спостерігається паралель з Е. Гуссерлем) приймається досвід духовних практик.

Базовою духовною практикою є православний ісихазм — духовно-антропологічний процес, інтерпретований як категорія практик себе (паралель з М. Фуко). Характерно те, що синергійна антропологія органічно згладжує гострі кути постструктуралізму, гармонійно влітаючи його в свою канву, що, в принципі, можна розцінювати як певний подвиг, рішучість і відвагу: «я називаю відвагою шаленство в стані пристрасного потягу до небезпеки» [2, с. 14]. І в такій позиції синергійної антропології є свої ризики: використання принципів заперечення метанаративів до самих метанаративів; примирення тілесних практик себе і розумного діяння (рос. умное делание) і, таким чином, спостерігається не стільки антропологічна практика, скільки онтологічна (або онтогносеологічна). Така практика є процесом перетворення людини, вершина якої — обожнення (грецьк. Θεωσις), а основний спосіб — молитва (акт богоспілкування).

Фундаментальними принципами синергійної антропології є:

1. Принцип енергійності, згідно з яким антропологічна реальність описується не в дискурсі сутності, а в дискурсі енергії (буття-дії). За словами С. Хоружого: «Проблема енергії — одна з вічних, найглибших і найскладніших проблем філософського розуму, і багато суттєвих питань, у ній виникаючих, донині відкриті» [7]. Оскільки статус поняття енергія точно не визначений, робочим є термін «антропологічний прояв». Серед філософських напрямів енергійного роду слід назвати: філософія волі, філософія життя, екзистенціалізм, пізній марксизм.
2. Принцип граничності (рос. принцип предельности), тобто граничних антропологічних проявів: «у всій неозорій і вкрай гетерогенній множинності антропологічних проявів ми виділяємо рід або клас так званих граничних антропологічних проявів і приймаємо, що саме цей клас є визначальним, конститутивним для людини — тобто в цих проявах формується конституція людської істоти, базові структури її особистості й ідентичності» [7]. Саме ці прояви є конститутивними для людини. Антропологічний прояв — зіткнення з Інбуттям (реальністю поза межами свідомості й існування), при якому людина досягає своїх можливих меж.

Крім принципів синергійної антропології важливо звернути увагу на її ключові поняття, такі як: антропологічна межа, розмикання людини. Антропологічна межа — сукупність граничних антропологічних проявів (про що йшлося вище). Розмикання людини має місце в граничних антропологічних проявах. Людина розуміється як суще, котре здійснює розмикання себе (в класичній антропології суще володіло сутністю). Своім корінням поняття розмикання сягає православно-богословського поняття синергії (греч. συνεργία — зустріч, спільна дія, порозуміння енергій людини та Інбуття). Синергія — розмикання себе назустріч Богові, в наслідок чого відбувається зміна способу буття людини

на підступах до обоження. Адае в людині діють уже не лише її енергії. Людина знаходить «розумні почуття», котрі маніфестують розімкнення її до іншого способу буття. Теозис (або обоження), у свою чергу, не здійснюється в межах земного існування людини. Завдання людини — розімкнути себе, досягти синергії.

Механізмами, завдяки яким відбувається розмикання людини, є: онтологічна (розмикання в бутті), онтична (розмикання в сущому) і віртуальна (розмикання у віртуальних феноменах) топіки [7]. У процесі побудови й обґрунтування механізмів синергійна антропологія, тією чи іншою мірою, використовує: концепт несвідомого (З. Фрейд); топологічну антропологію (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі); напрацювання граничного онтичного досвіду (М. Хайдеггер). У статті «Синергійна антропологія» для польської енциклопедії С. Хоружий, зокрема, підкреслював, говорячи про конструювання нової парадигми конституції людини: «Маючи цілий набір репрезентацій, що визначають різні антропоморфамції, модули суб'єктності, особистісні структури, ця парадигма слугує ядром радикально некласичної концепції людини — безсуб'єктної, безсутнісної і плюралістичної» [6].

Таким чином, в першому наближенні, загальні риси синергійної антропології та культурології всеєдності вбачаються саме в антропологічній частині, при цьому, якщо синергійну антропологію більше цікавить енергійна компонента (котра походить від Отців Церкви і паламізму), то для культурології всеєдності ключовим є аксіологія, переважно через яку експлікується тема культури у філософії всеєдності. Ще один важливий момент полягає в тому, що культурологія всеєдності може містити як відкрито виражену релігійну складову, так і постсекулярну, навіть атеїстичну, а також заперечувати/обмежувати/підтримувати концепт сутності (в синергійній антропології він суттєво обмежується). І це зовсім не парадокс, а поєднання непоєднуваного. Адае цілісність може виражатися по-різному. Цілком припускається світське тлумачення цілісності (всеєдності) і її пошук. Як приклад наводиться творчість М. Уельбека, який не є мислителем неовсеєдності, але його творчість прийнята ідеєю пошуку цілісності і навіть її містичним переживанням (не релігійним). Для М. Уельбека важливе естетичне бачення цілісності.

Синергійна антропологія та культурологія всеєдності не є ідентичними напрямками, але вони можуть суттєво доповнити один одного. Якщо для першої досвід російської релігійної філософії не є першорядним і принциповим (оскільки, на думку С. Хоружого, в ньому відсутня практична сторона), то для другої він є основою. Також одним з ключових для культурології всеєдності є поняття культури і пов'язане з ним поняття цінності, мало артикульоване в синергійній антропології. І синергійна антропологія, і культурологія всеєдності не належать до міждисциплінарного напрямку (як

і неовсеєдність). Синергійна антропологія та культурологія всеєдності використовують різні дисциплінарні дискурси, але вони не є роз'єднаними, а інтегруються, в перспективі, в нову концептуальну єдність. Йдеться про трансдисциплінарні напрями, що є перспективними для подальших теоретико-практичних пошуків. Саме в цьому і полягає альтернативність цих двох напрямів. Альтернативність до академічної культурології, до академічної антропології, до міждисциплінарності. Перехідність свідчить про те, що ці нові напрями, з одного боку, не сформовані (культурологія всеєдності), з іншого — трансдисциплінарність не артикульована належною мірою.

Список літератури

1. Гумбрехт Х. У. Должны ли гуманитарные науки быть научными? [Электронный ресурс] / Х. У. Гумбрехт. — Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nz/2004/35/gum13.html>
2. Жене Ж. Щоденник злодія / Ж. Жене [Пер. з фр. О. Жупанського]. — К. : Юніверс, 2004. — 304 с.
3. Каплун В. От Ницше к Ницше: об одном пересечении двух философских биографий (Семен Франк и Мишель Фуко) / В. Каплун // Мишель Фуко и Россия: сб. статей. — СПб. ; М. : Европейский университет в Санкт-Петербурге: Летний сад, 2001. — С. 146–166.
4. Мойсеев В. И. Введение / В. И. Мойсеев // От всеединства к неовсеединству. Размышления о... : Философский альманах. — Озерск : ОТИ НИЯУ МИФИ, 2011. — Вып. 12. — С. 3–5.
5. Тисельтон Э. Герменевтика / Э. Тисельтон [Пер. с англ. О. Розенберг]. — Черкаassy. : Коллоквиум, 2011. — 430 с.
6. Хоружий С. С. Синергійная антропологія [Электронный ресурс] / С. С. Хоружий. — Режим доступа: http://synergia-isa.ru/wp-content/uploads/2012/05/sin_anthrop_enciklopedia.pdf
7. Хоружий С. С. Синергійная антропологія как новый поход в методологи гуманитарного знания [Электронный ресурс] / С. С. Хоружий. — Режим доступа: synergia-isa.ru/lib/download/lib/%2BNovgDoklad.doc. Назва з екрана.

УДК 378.22:[005.7:[008+316.77]

Т. О. ДМИТРЕНКО
T. DMITRENKO

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПАРАДИГМАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

SPECIAL FEATURES OF TRAINING OF HOLDERS OF THE MANAGEMENT OF SOCIAL-CULTURAL ACTIVITY: PARADIGMAL ANALYSIS

Розглянуто особливості підготовки магістрів з менеджменту соціокультурної діяльності. Сформульовано основні положення парадигм